

бярэзка №4

№ 4/2019(1091)

ISSN 0320-7579

Час

Мы жывём у дзіўнай ліхаманкавай атмасферы, дэвіз якой — «паспець».

Агата Крысці, «Скрукаваная хацінка»

Лялечнае майстэрства

Мы ўсе ведалі пра існаванне батлейкі, бачылі малюнкi ў падручніку, але ці думалі, што яна існуе сёння? Ды нават з'яўляецца папулярнай? Надзея Якаўлева — мастачка і батлеечніца, сябра журы фестывалю «Нябёсы» — распавяла пра батлейку...

Як мастачка

Мне была цікавая батлейка як адзін з відаў традыцыйных тэатраў. У ёй вельмі жорсткія абмежаванні — і людзі ўсё роўна ёю займаюцца. Батлейка і вертэп — гэта аднатыпныя калядныя тэатры. «Батлейка» (Віфлеем) — беларуская варыяцыя, «вертэп» (пячора) — руская і ўкраінская, яшчэ ёсць польская «шопка» (будан). Мяне ўразіў Аляксандр Грэф, маскоўскі лялечнік. Бачыла аднаго «Цара Ірада» ў выкананні яго тэатра «Вандроўны вертэп». Было адчуванне судотыку з Таямніцай: цемра, свечкі, амаль безаблічныя лялькі, выразныя паўзы — і ўсё гэта нейкім чынам трымае мітуслівага глядача. Я не чакала, што гэта будзе цікава ў сучасным свеце, але добры вертэп і сёння прыцягвае людзей, як шмат стагоддзяў таму.

Я зацікавілася лялькамі, калі вучылася ў беларускай Акадэміі мастацтваў як будучы мастак-мадэльер. Нават задумвалася пра другую адукацыю, але ў Мінску не набіралі мастакоў-лялечнікаў. Я вырашыла падысці да гэтага пытання з іншага боку: паступіла ў магістратуру, пазней у аспірантуру на тэатразнаўства ў сваёй жа акадэміі і стала вывучаць тэатр лялек як гісторык і тэарэтык. Праз год вучобы нарэшце даехала да Гродзенскага абласнога тэатра лялек. Там палюбіла ўсё: і горад, і тэатр, і спектаклі...

Зараз лічу сваім настаўнікам тэатральнага мастацтва Алега Жугжду — галоўнага рэжысёра таго тэатра. Вельмі яму ўдзячная, за запрашэнне да працы. На межных пастаноўках ён часта супрацоўнічаў з Валерам Рачкоўскім, галоўным мастаком Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек. Часам яны мяне бралі з сабой як мадэльера. У самім гродзенскім тэатры таксама працавала паўтары гады. Гэта быў складаны перыяд у жыцці, мне трэба было падумаць пра заробак — і я пайшла працаваць у мазаічную майстэрню Свята-Елізавецінскага манастыра.

У мазаічнай майстэрні паступова пачала ўключацца ў царкоўную тэматыку. Мазаіка — гэта вельмі карпатлівая тэхніка, якая дазваляе слухаць шмат аўдыё-кніг: рукі занятыя і ты чым-небудзь пастаянна займаеш галаву.

У адзін цудоўны дзень я знайшла выдатнага аўтара Яўгена Аўдзеенку — багаслова, мысляра, педагога, які самастойна вывучыў старажытнагрэчаскую мову і іўрыт. Я слухала яго размовы па Кнізе Быцця. Галоўны метады тлумачэння — у тым, каб разглядаць Стары і Новы Запаветы як часткі аднаго цэлага. Мяне ўразіла Стварэнне Свету, ён разбіраў кожную фразу, чытаючы Біблію ў розных перакладах, параўноўваў іх, распавядаў, якое значэнне кожнае слова мае для чалавека, каб спазнаць самога сябе.

Праз гэтага аўтара я дакранулася да біблейскай сімволікі. І гэта вельмі моцна змяніла мой светапогляд: пасля яго аналізу я паверыла, што ўсё лагічна і правільна. І гэтым адчуваннем тут жа захацелася падзяліцца — са сваімі сябрамі, блізкімі. А яны пачынаюць глядзець на цябе як на вар'ятку.

Як стваральнік уласнай батлейкі

Я ўбачыла, што батлейка — гэта квінтэсенцыя біблейскага светаўспрымання. Ты раптам пачынаеш разумець: тое, што ты ўспрымала як цацкі, на самой справе — праўда. У падручніках ёсць стандартная фраза: батлейка — гэта мадэль сусвету. Адна справа, калі ты чытаеш гэтую фразу для заліку — прачытала і забыла, — а іншае, калі ў цябе ўсё складаецца ў рэальнасці: ты бачыш і верыш, што гэта менавіта так.

Добра, калі ведаеш, з чаго складаўся жанр. Батлейка прыйшла з каталіцкай культуры. Каталіцкая царква выкарыстоўвае скульптуры замест ікон. У эпоху Адраджэння стаў папулярны механічны тэатр. Магчыма, батлейка была механічным тэатрам для бедных. Рабіць механізм было занадта доўга і затратна, таму фігуркі вадзілі рукой.

Батлейка — гэта народнае мастацтва, у яе п'ес няма аўтара. Гэта класічная форма. «Батлейка» ў прамым перакладзе — Віфліем, дзе ідзе размова пра Раство. Батлейка звычайна выконваецца менавіта ў гэты перыяд. Атрымліваецца, што класічная драма «Цар Ірад», якая традыцыйна граецца ў батлейцы, такая маленькая, але змясціла хрыстацэнтрычнасць гісторыі. У драме «Цар Ірад» шмат ад духоўнага верша. Калі праводзіць літаратурны аналіз, то можна прасачыць паралелі са словамі, якія вымаўляюцца ў царкве на літургіі. Плач Рахілі — гэта паралель з плачам Багародзіцы на Перадвেলікодным тыдні. Потым Плач Адама — гэтыя словы гучаць на першым тыдні Вялікага посту.

Я хацела зрабіць сваю батлейку, каб прыйшлі мае сябры і паглядзелі спектакль. Калі ў штодзённай размове я для іх не пераканаўчая, то, можа, у форме мастацтва іх нешта зачэпіць. У Яўгена Аўдзеенкі мяне ўразіў апавед пра стварэнне свету: наколькі там значныя ўсе дэталі. І захацелася зрабіць акцэнт на гэтай значнасці.

Кожная поўная п'еса «Цар Ірад» пачынаецца з плачу Адама — калі Адама і Еву выгналі з Раю. А пасля гэтага ідзе гісторыя пра нараджэнне Ісуса Хрыста. А ў маёй п'есе выгнанне бліжэй да канца, а заканчваецца, вядома, найгалоўнай падзеяй — Раством Збавіцеля. Я проста раскрываю шырэй пачатак каляднай драмы.

Святыя айцы кажуць, што Свет быў створаны Богам і пачаў быць з вясны. Гэта такое дзяцінства чалавецтва — сад, вясна. І ў нашай батлейцы атрымаўся такі вобраз вясны. Па сутнасці, Рай быў дзіцячым садамі для чалавецтва. Задача Адама і Евы была — сталаць там.

Два паверхі батлейкі — гэта анёльскі свет і свет людзей. Наш космас — паміж паверхамі. І калі мы глядзім дзеянне на першым паверсе, то маем на ўвазе, што ёсць другі паверх. Калі бачым дзеянне на другім, памятаем, што ёсць першы. Нават калі на адным паверсе нічога не адбываецца, то гэта ўсё роўна ўздзейнічае на глядача.

Як прадстаўнік журы фестывалю батлеечных і лялечных тэатраў «Нябёсы»

Засталося вельмі мала батлеек як такіх — яны не дажылі да нашага часу, бо ўсё анучнае сатлела. У Беларусі ёсць рэстаўратар Ганна Альбертаўна Выгонная, якая даўно займаецца батлейкай. І сама працуе з некаторымі калектывамі: можа ўзяць якую-небудзь сям'ю, якая хоча стварыць хатні батлеечны тэатр, і навучаць яе. Яна вельмі добра адчувае спецыфіку жанру, як рэстаўратар і мастак, і рытміку тэксту. Ці, напрыклад, Канстанцін Петрыман, мірскі этнограф, бярэ хлопчыкаў, з якімі аднаўляе п'есы па ўспамінах старых людзей, ставіць батлейкі. Некалькі гадоў таму прадставілі на фестывалі арыгінальную п'есу «Салдат і чорт». Гэта вялікапосная п'еса, галоўная тэма якой — пакаянне. Чалавек сустракаецца са спакусай, можа нават нагнаць, але яго Анёл-ахоўнік дапамагае яму апамятацца і папрасіць у Бога прабачэння.

Такія п'есы добра дапаўняюць тэму Раства Хрыстова. Але ўсё роўна нашых батлеек мала. Калі ты сядзіш у журы, хочацца бачыць узровень прадстаўнікоў Беларусі. Пакуль мы адстаём. У Расіі крыху раней пачалі адраджаць батлейку: там паказваюць прафесійныя батлейкі, дзе ёсць і форма, і змест, і адпаведнасць жанру.

Свет — не фабрыка па выкананні жаданняў

Фільм «Вінаватыя зоркі», зняты паводле рамана-бестсэлера амерыканскага пісьменніка Джона Грына, стаў чарговай гісторыяй кахання — чыстай, кранальнай і светлай. Але з першых хвілін прагляду я зразумела, што шчаслівага канца не будзе. Чаму я вырашыла распавесці менавіта пра гэты фільм? Усё проста: ён не пакінуў мяне абыякавай.

Галоўная гераіня — маладая дзяўчына Хэйзел, якая хварэе на анкалогію многа гадоў. Нягледзячы на тое, што хвароба часова адступіла, дзяўчына не адчувае ні кроплі радасці. Яна марыць пра першы пацалунак, каханне, вяселле, сяброў і пра ўсё тое, што мы з вамі маем (ці ведаем, што на ўсё ў нас ёсць час). Фільм распавядае не толькі пра цяжкае захворванне і жыццё з ім, але і пра першае каханне. Хэйзел ходзіць у групу падтрымкі, дзе аднойчы знаёміцца з Агастусам Уотэрсам. «Пакуль ён чытаў, я закахалася — так, як мы звычайна засынаем: павольна, а потым раптам адразу», — кажа галоўная гераіня.

Маладыя людзі адпраўляюцца ў поўнае эмоцый падарожжа, якое лішні раз пакажа ім, што сэнс жыцця можна знайсці ў любым яго адрэзку. Гэта вельмі светлая гісторыя двух закаханых падлеткаў, у канцы якой мне так хацелася пачуць, што ўсё будзе добра, але, на жаль, гэтага не здарылася, бо «свет — не фабрыка па выкананні жаданняў».

Фільм сапраўды прымушае задумацца пра многае. Былі моманты, калі я разумела, што ўсміхаюся праз слёзы, і гэтыя кадры нават нажом нельга выразаць з памяці. Мне здаецца, фільм не пакіне абыякавым нават самае жорсткае сэрца, таму пры праглядзе рыхтуйце насоўкі. Пасля фільма я задумалася пра сваё жыццё, а дакладней — пра яго каштоўнасці. Я зразумела, што вялікая частка рэчаў, якія я ўспрымаю як цяжкасці або праблемы — гэта проста дробязі, не вартыя нерваў і часу.

Гэтая кінакарціна прынесла мне мора эмоцый: сум, радасць, жаль і страх. Яе можна пераглядаць некалькі разоў, і кожны раз — на адным дыханні. З надыходам фінальных тытраў мне захацелася прачытаць арыгінальны раман Джона Грына.

«Вінаватыя зоркі» я магу справядліва аднесці да той часткі фільмаў, пасля якіх ты пачынаеш цаніць кожны пражыты момант.

Кацярына Квачонак,
школа журналістыкі «Маладзік», г. Маладзечна.

Чамадан водгукаў:

некалькі меркаванняў пра аповесць Алёны Беланожка «Чамадан з кракадзілавай скуры»

Гульня ў лёгкае чытво

Па вялікім рахунку, усе рэцэпты «іранічных дэтэктываў» падобныя адзін да аднаго. І ў рэцэнзіях на «лёгкая бестселеры» заўжды пабачым тое самае: «...дынамічны сюжэт... прысмак таямніцы... нескладаная мова...».

Тут — так-та яно так, але і не зусім. Бо з аповесці (быццам з таго чамадана) пачынаюць вылазіць вясёлыя неспадзяванкі.

Возьмем хоць галоўную гераіню Аліну — хіба ж не тыповы вобраз, папулярны ў іранічных дэтэктывах апошніх гадоў? Вобраз нават трохі гратэскны. На гераіню непазбежна абураешся: за бесцырымонасць, амаль нахабства, за легкадумнасць.

Абураешся. Але потым неспадзявана даруеш — за неўтаўмаваную энергічнасць і вясёласць, за непрабівальнае абаянне і вынаходлівасць.

Сюжэт аповесці прасты, але тым больш займальны. Чытач не паспее засумаваць: тут і пагоні, і выкраданні, і пераапрапанні, і клафелін у бутэльцы.

Аўтар як бы наўмысна выпрабоўвае нас — і сюжэт выкідвае каленцы. А ўвесь гэты гратэска-фантастычны свет з неўміручымі героямі жывіць найперш сама мова аповесці, у якой стае і іронія, і сатыры. Гумарыстычнага настрою «шапіто» не перабіваюць нават філасофскія разважанні герояў, бо скрозь развагі часта праглядае тая ж іронія.

А што адбываецца ў фінале кожнага «лёгкага чытва»? «Ясна, — адкажа чытач. — Усе павінны атрымаць тое, што заслужылі. Праўда?»

Не. Бо аўтар прапануе яшчэ адну таямніцу. Тую, што разгадаецца ўжо ў сіквэ-ле — аповесці «Зорка Ракхігархі», якую цягам 2018 года можна было чытаць у часопісе «Маладосць».

Тэкст — гульня з чытачом. Гульня ў лёгкае чытво.

Тэкст, дзе таямніц у фінале большае, дзе ёсць яшчэ і другая частка, а таму...

Гульня працягваецца.

Алена Кісель

Guilty pleasure

Аповесць «Чамадан з кракадзілавай скуры» — гэта такое guilty pleasure — тое, што падабаецца, але пра што наўрад ці камусьці прызнаешся. Кажуць, такія маленькія няёмкія задавальненні ёсць у кожнага чалавека.

Лепшую галоўную гераіню, чым Аліна, для гэтай гісторыі стварыць, напэўна, нельга. Яе характар цяжка апісаць. Падыходзіць хіба што слова «раптоўная». Бо як толькі здаецца, што акрэсліла нарэшце яго словамі, яна лягне ці вытварыць штосьці, чаго нельга чакаць ад звычайнага чалавека. Напэўна, з такім характарам цяжка жыць у нашым свеце. Ці наадварот — толькі з такім і можна выжыць? Заўважаючы вакол сябе заўсёднае «шапіто» ці ствараючы яго на роўным месцы, паддаючыся імпульсам, не клапацячыся, што пра цябе падумаюць ці скажуць нейкія людзі калі-небудзь потым.

Так ці інакш, наўрад ці такая гісторыя магла б адбыцца са мной, маёй суседкай па лесвічнай пляцоўцы ці са спадарожніцай у метро.

Зрэшты, хто іх насамрэч ведае, тых суседак ды спадарожніц?

Упершыню чытаючы гэтую аповесць, я з цяжкасцю адрывалася ад яе на справы ці сон. З першых слоў яна задае тэмп і настрой — такія самыя шалёныя, у якіх жыве Аліна і з якіх немагчыма выключыцца. Тыя самыя тэмп і настрой, патрэбныя чалавеку, які ўпершыню за доўгі час возьме ў рукі кнігу на беларускай мове з думкай «А ці памятаю я хоць слова?» — і супакоіцца: «Памятаю. Можна чытаць яшчэ».

За гэтую лёгкасць, якой часам не хапае, за дазволеную несур'ёзнасць, за guilty pleasure — варта дзякаваць аўтарцы.

Кацярына Захарэвіч

Прыгоды femme émancipée

Алёна Беланожка паступіла даволі мудра, падкрэсліўшы ў адным са сваіх інтэрв'ю, што аповесць «Чамадан з кракадзілавай скуры» — лёгкі твор для моладзевай аўдыторыі. Відавочна, што ўзроставая спецыфіка выбранага аўтарам

жанру абяззброіла патэнцыйных крытыкаў і пазбавіла ўсялякага сэнсу рэцэнзаванне кнігі. Але. Невядома, ці хацела таго сама пісьменніца (хутчэй за ўсё, не хацела), аднак яе аповесць стала адным з самых яркіх прыкладаў пераходу моладзевай беларускай літаратуры ў стан, які Гі Дэбор назваў «грамадствам спектаклю» — з адпаведнымі сацыяльнай тэатральнасцю, латэнтным геданізмам і «таварнасцю».

У выпадку з «Чамаданам...» увесь «спектакль» ідзе на сцэне тэатра аднаго акцёра — галоўнай гераіні Аліны, якая «душыць харызмай» усіх астатніх персанажаў. На яе фоне недзе ў межах не самага трывіяльнага трохкутніка Мінск–Дружны–Гомель губляецца і сама фабула аповесці — іншая (хоць і рэдкая) крайнасць нашай звычайна сюжэтнай, але часам абязлічанай літаратуры.

Дык што ж з сябе ўяўляе цэнтральная дзеючая асоба твора? Аліна — прадстаўніца крэатыўнага класа, уласніца прадзюсарскага цэнтры. Па ўсіх прыкметах яна тыповая femme émanée, якая цвёрда ведае, чаго і каго (на жаль, гэтая бадзёрая лінія была загублена хэпі-эндам) хоча — незалежная, паспяхова, цынічная, іранічная і г. д. Усё гэта добра ілюструе красамоўная сцэна ў самым пачатку аповесці: Аліна хоча набыць у магазіне шакаладку, але прадаўшчыца не мае рэшты з буйной купюры, і ў адказ на гэту гераіню шырокім жэстам сібарыта зграбае з паліцы ля касы поўны вазок рознай драбязы.

Увогуле ж вобраз Аліны з першых старонак твора дае надзею, што «Чамадан...» — нешта кшталту айчыннай лайт-версіі «99 франкаў» Бегбедэра ці «Generation П» Пелевіна, аднак на справе сюжэт спрашчаецца да забавнага прыгодніка дэтэктыва. І ў выніку мы маем твор, за чытаннем якога можна няблага пабавіць час, але на большае разлічваць не трэба. Патэнцыял галоўнай гераіні, на вялікі жаль, так і не быў выкарыстаны.

Кірыл Мяцеліца

Нагода ўсміхнуцца

Калі ты ўзяўся несці людзям святло і радасць, будзь ласкавы, рабі гэту пастаянна.

Гэтак адказвае галоўная гераіня «Чамадана...», калі ўмоўная суперніца ўслых здзіўляецца яе жыццярадаснасці.

Калі ўзяўся пісаць іранічны дэтэктыў, будзь ласкавы, не збаўляй абаротаў да самага фіналу. Таму што іранічныя дэтэктывы чытач любіць якраз за закручаныя інтрыгі, што спружынамі выстрэльваюць бліжэй да развязкі, за вострых на язык гераінь, за нязмушаны гумар аўтараў.

За неверагоднасці і нерэальнасць.

Бо ў рэальным жыцці чытачам — зусім як таму Дзіме Мотузу — часам не хапае «сонца ды летняй рознакалёрнасці». Нагоды для ўсмішкі.

Аліна, гаспадыня ў прадзюсарскім цэнтры «MoST», умее і пажартаваць, і пакапіць. Дадаць колераў і смаку. І — не баіцца быць смешнай. Апошняе — напэўна, самая каштоўная якасць. Зрэшты, за ўсёй Алінінай бравадай і кіпучай энергіяй адчуваецца глыбока заціснутае, прыхаванае — і такое чалавечае — жаданне, каб нехта быў побач, каб непрытульны дом, дзедохнуць мышы і адкуль збягаюць прусакі, ажыў.

Дзеля гэтай чалавечнасці гераіні за яе наймавернымі (часам і непраўдападобнымі) выкрунтасамі назіраеш трохі паблажліва. Нават з інтэрасам: ну-ка, што яшчэ адколе, што яшчэ ўмее? Навыкі кіроўцы, навыкі ўзломшчыка, навыкі краўца-раскройшчыка, прафесійная харызма... Куды ж гэта ўсё ў выніку завядзе?

Сюжэтны клубок падскоквае, разгортваецца. Выплываюць знянацку пяць мільёнаў еўра, рэстаран «Піна», «Тэхноладжы прайм», бункеры, цыганскія рамансы...

І — няхай сабе. Бо ўцягваешся, сочыш, дзівішся.

Усміхаешся.

Маргарыта Латышкевіч

Кітч (як лекі ад дня сурка)

Аповесць «Чамадан з кракадзілавай скуры» — гэта сучасны беларускамоўны кітч. У пачатку 10-х гадоў творамі такога тыпу стракацеў кніжны рускамоўны рынак СНД. І ў 2014 годзе з'яўляецца тэкст Алёны Беланожка ў беларускай прасторы.

Што ўсё гэта можа значыць і як да гэтага ставіцца?

Кітч — праява масавай культуры, у якой асноўная ўвага надаецца экстравагантнасці, вонкаваму абліччу, крыклінасці элементаў. Кітч — адна з ранніх стандартызаваных, формульных праяў масавай культуры, якая звязана з серыйнай вытворчасцю. Калі абстрагавацца ад іншых вызначэнняў, сфармуляваных ў канфрантацыі элітарнай і масавай культуры, то што мы маем? Як працуе тэкст Алёны Беланожка?

«Чамадан з кракадзілавай скуры» — прыгодніцкі дэтэктыў, дзе ўсе элементы гіпербалізаваныя, характарыстыкі герояў набываюць гратэскныя і гіпертрафаваныя формы, тут мноства жартаў, звязаных з фізіялагічнымі падрабязнасцямі і цэлам у прынцыпе; мноства прыгожых, загадкавых, пафасных, матывуючых цытат, якія гучаць адухоўлена ў адрыве ад кантэксту і якія можна ставіць у статусы ў сацыяльных сетках (як гэта было папулярна ў тым жа 2014-м).

Гэта чытво для тых, хто, стомлены пасля «дня сурка», прыходзіць дадому і хоча адчуць нешта больш яркае, чым паўсядзённасць. Таму яму патрэбная тая гіпербалізаванасць.

У 2014 годзе на беларускай мове друкуецца кітчавы твор — і гэта значнае дасягненне. Бо менавіта таму мы можам казаць, што літаратура развіваецца: яна павінна быць разнастайнай.

Святлана Курганова

Калі дзіцячыя мары здзяйсняюцца...

Назва твора сімвалічная, бо чамадан — гэта вызначэнне сацыяльнага статусу. З дзяцінства галоўная гераіня Аліна марыла мець такі чамадан, бо ездзіла ў летнік з падранай спартыўнай торбай. Але «чамадан ёсць... а лагера ўжо няма». Ці прынесла здзяйсненне гэтай мары карысць дзяўчыне?

Аліна вызначаецца дзіўным стаўленнем да жыцця, яе нестандартныя паводзіны ў розных сітуацыях інтрыгуюць і збіваюць з панталыку. Здзіўляюць яе мова і ўчынкі, і сапраўды цікава: да чаго могуць прывесці гераіню яе прыгоды?

Аліна была з простаі сям'і, кожны год яе адпраўлялі ў летнік — што гаварыла пра сацыяльнае становішча сям'і. Цяпер яна далучылася да чальцоў шоу-бізнесу, прадстаўнікоў «залатой моладзі». Гэтая прабіўная таленавітая дзяўчына ў 25 гадоў змагла дабіцца многага, ажыццяўляючы сваю дзіцячую мару — адкрыць «прадзюсарскі цэнтр».

Але не так светла ўсё ў яе жыцці: давалося спусціцца ўніз, каб дасягнуць сваіх мэт. «Калі б толькі людзі бачылі, якой крывёю, слязьмі і інтрыгамі робяцца радасць і пазітыў», — вельмі трапна кажа гераіня. Такое жыццё змяніла яе, зрабіла занадта самаўпэўненай. Аўтарка развенчвае ідэю пра тое, што кожны можа дабіцца ў жыцці ўсяго, пра што марыць. На жаль, гэта патрабуе не толькі цяжкай працы, але і «гучнага імя і карысных сувязей».

Алёна Беланожка не рамантык, яна вельмі цвяроза глядзіць на жыццё сваёй гераіні, а робіцца гэта з мэтай не прывабіць да такога жыцця моладзь, а растлумачыць, што дасягнуць сваёй мэты магчыма з дапамогай скаардынаваных крокаў, распрацаванага плану дзеянняў.

Пісьменніца разважае пра каханне, адносіны людзей, пошукі сябе ў гэтым жыцці. Аднак заканчэнне твора мне падалося банальным, чакала іншага павароту падзей, — адкрываецца чарговае тэарыстычнае аб'яднанне, якое плануе перакроіць свет, пачаўшы Трэцюю Сусветную вайну.

Таццяна Лаўрык

Сучаснае літаратурнае вядзьмарства

Вобраз ведзьмы заўсёды асацыяваўся з адзінотай. Вядзьмарства — «пакаранне» для жанчыны, якая па сутнасці сваёй свабодная і, разам з тым, асуджаная на адзіноту (вечныя мукі або спаленне — апцыянальна, калі хочацца дабіць), у процівагу «нармальнай» закабаленай жанчыне, акружанай сям'ёй, мужам, дзецьмі, хатнімі абавязкамі. Але шмат часу прайшло, свет стаў цяснейшы — не засталася глухіх мясцін наводшыбе, дзе можна было б спакойна тварыць цёмныя чары, ды і душу Сатане прадаваць ужо нявыгадна. Што тады робяць ведзьмы ў сучаснай Беларусі?

Відавочна, пішуць спрэчнай якасці раманы пра сябе, любімых. «Чамадан з кракадзілавай скуры» Алены Беланожка задумваўся як мясцовае адраджэнне вельмі папулярных дзесяцігоддзе таму іранічных дэтэктываў. На шчасце, гэтага не здарылася — здарыўся першакласны прадстаўнік трэш-літаратуры, выдатна смешны сваёй абсурднасцю і перабольшана мажорным тонам таго, што адбываецца. Невыразная інтрыга хутка ператвараецца ў развясёлы балаган, галоўная гераіня збірае вакол сябе шабаш і такім табарам нясецца праз усю Беларусь — перамагаць ворагаў, але ў асноўным — тусавацца і весяліцца.

Цікава тое, што галоўная гераіня, пры ўсім іншым, застаецца татальна адзінокай. Яна паспяхова, ёй фенаменальна шанцуе, яна акружаная натоўпам сяброў-паплечнікаў — але на справе ўсё роўна бясконца самотная, не можа знайсці роўнага сабе партнёра або сябра. Атрымліваецца, часы памянліся, а праблемы свабодных жанчын засталіся — толькі што «ведзьмаў» стала значна больш.

Марыя Свіст

Намалюй мару

Наш Віцебск называюць горадам мастакоў. Я пабываў у гасцях у аднаго з іх — выдатнага чалавека, мастака-авангардыста Аляксандра Аляксандравіча Салаўёва. Пра тое, што наш герой пражыў цікавае і нялёгкае жыццё, кажа шылда перад уваходам: «Тут жыве ветэран Вялікай Айчыннай вайны».

Нарадзіўся Аляксандр Аляксандравіч 13 верасня 1926 года ў вёсцы Салані Ленінградскай вобласці. Ён упершыню заняўся маляваннем у 3 гады. Тады адна жанчына прыехала на хутар і прывезла фарбы. Хлопчыку яны вельмі спадабаліся, ён узяў ліст паперы і пачаў маляваць. Менавіта ў раннім дзяцінстве, па словах мастака, у чалавека абуджаюцца таленты: дзіця бярэ фарбы і пачынае маляваць мару. Першымі яго малюнкамі да 14 гадоў сталі карціны да дзіцячых казак.

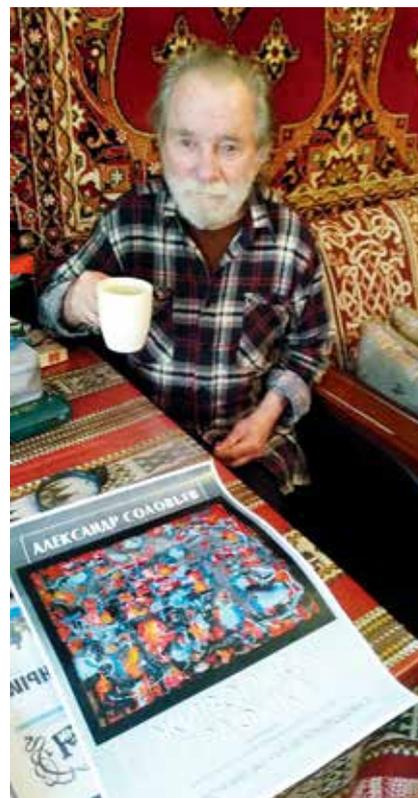
Да вайны Сан Саныч, як называюць яго сябры, паспеў скончыць толькі 6 класаў, потым давялося доўга наганяць. Вайна адабрала ў яго адзіную сястру. Ва ўзросце 17 гадоў ён удзельнічаў у партызанскім руху, а з 1944 года знаходзіўся ў дзеючай арміі. І не раз здаралася, што жыццё яго вісела на валаску. Таму на пытанне «Што такое шчасце?» мастак адказвае так: «Усіх побач забілі, а ты жывы — гэта шчасце! Таму, што жыццё — гэта самае вялікае шчасце».

У 1949 годзе мастак паехаў да маці ў Мадону (Латвія). У 1955 годзе паступіў у Ленінградскае вышэйшае мастацка-прамысловае вучылішча ім. В. І. Мухінай на аддзяленне манументальна-дэкаратыўнага жывапісу. У 60-я вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце, працаваў мастаком-пастаноўшчыкам у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа, а пазней аж да 1995 года — яго галоўным мастаком.

З 1966 года стаў членам Саюза мастакоў СССР. У 1973–1977 гг. — старшыня праўлення Віцебскай абласной арганізацыі Саюза мастакоў БССР. У 1982 годзе Аляксандру Салаўёву было прысвоена званне Заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Мастак вырас на класічнай школе і сусветных узорах рэалізму, але вывучаў разнастайныя абстрактныя і рэалістычныя сістэмы, стаў іх злучаць. Аформіў больш за восемсот спектакляў у Віцебску, больш за сто — у розных тэатрах Беларусі і за мяжой.

Аляксандр Салаўёў быў і застаецца актыўным удзельнікам гарадскіх, абласных, рэспубліканскіх і міжнародных выстаў. У 2010 годзе ён перадаў у дар Віцебскаму

мастацкаму музею 35 сваіх твораў, сярод якіх — абстрактныя кампазіцыі і эскізы афармлення дэкарацый да спектакляў тэатра імя Якуба Коласа, маляўнічыя палотны. Майстар аказаў значны ўплыў на фарміраванне мастацкага асяроддзя горада, а таксама і ўсёй Беларусі другой паловы XX стагоддзя.

За сваё жыццё атрымаў дзясяткі ўзнагарод, з іх ён вылучае: ордэн Францыска Скарыны, ордэн Айчыннай вайны II ступені, ордэн Чырвонай Зоркі.

Праца ў майстэрні мастака не спыняецца дагэтуль. Аляксандр Аляксандравіч любіць працаваць тады, калі ёсць натхненне і вольны час. Кажы, ніколі не хацеў заняцца чымсьці іншым, проста не знаходзіў занятку, што спадабаўся б больш. І сцвярджае: прафесія дае яму шчасце жыць. А чалавек павінен сам рабіць сябе шчаслівым.

Маладым мастакам Аляксандр Аляксандравіч хоча пажадаць чытаць больш кніг, знайсці мэту, якая пакажа, што будзе далей. Раіць кожнаму думаць, хто ён, навошта ён, куды ідзе. Выбраць тое, што любіш, без чаго не можаш жыць. Вельмі важна зрабіць правільны выбар. Сакрэт шчасця, на яго думку, — жывая душа, у якой ёсць мара, любімая справа.

Я ішоў ад Аляксандра Аляксандравіча ў выдатным настроі: мастак дапамог мне паглядзець на ўсё з іншага боку, паглыбіцца ў свет прыгожага.

Кірыл Ілій
8 «Б» клас, СШ № 18 г. Віцебска

Подпіс рэдактара

Сустрэча на ўсе 100!

Году малай радзімы прысвечаны рэспубліканскі піянерскі праект «Сустрэчы на ўсе 100!». Ён дае магчымасць сустрэцца з дзеячамі культуры і мастацтва, навукоўцамі, спартсменамі, грамадскімі дзеячамі і вядомымі асобамі. У Маладзечне адбылася сустрэча членаў піянерскай арганізацыі з Рыгорам Сарокам, дырэктарам Маладзечанскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. К. Агінскага.

Кавалер ордэна Францыска Скарыны, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, уладальнік спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, ганаровы грамадзянін раёна — гэта далёка не ўсе рэгаліі галоўнага героя сустрэчы.

Размова пачалася з цёплых успамінаў Рыгора Сямёнавіча пра дзяцінства. Ён нарадзіўся і вырас у вёсцы Турэц-Баяры Маладзечанскага раёна. Бацька працаваў на чыгунцы, але вельмі любіў музыку і сам граў на многіх інструментах. А яшчэ ён вельмі добра шыві, і ў яго апрачаліся ўсе стылягі, у тым ліку і вядомы кампазітар Юрый Антонаў. Маці вырашчвала ў калгасе лён.

— Слава пра гаспадарку звінела на ўсю краіну. І мая маці нават атрымала залаты медаль на ВДНХ у Маскве, — успамінае Рыгор Сарока.

Распавядае, што жыццё было вельмі цікавае. Дзеці шмат часу праводзілі на свежым паветры, займаліся спортам. У школе быў драматычны тэатр, у якім гралі настаўнікі і бацькі.

У сваёй вёсцы Рыгор скончыў толькі чатыры класы, у сямігодку даводзілася хадзіць пешшу па 4 кіламетры кожны дзень, нягледзячы на снег і дождж, а потым ездзіць у горад, каб скончыць дзесяць класаў. Але, як кажа наш герой, выжываюць толькі працалюбівыя. З гэтым дэвізам ён і ішоў па жыцці. Давялося пераадолець мноства перашкод, перш чым стаць знакамітым дырыжорам сімфанічнага аркестра і дырэктарам музычнага каледжа, які ён узначальвае ўжо 38 гадоў.

Кіраўнік з гонарам кажа пра сваю ўстанову і яе дасягненні. Канцэртная зала каледжа лічыцца філіялам Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Тут ужо пяты раз адбываецца форум маладых кампазітараў СНД, прыязджаюць з Якуцка, Барнаўла, Санкт–Пецяrbурга, Масквы, Кішынёва.

На 60–годдзе каледжа Мінскі аблвыканкам падарыў самы дарагі раяль «Стэйн-вэй», які называюць «каралём усіх раяляў» і якога не мае ні адна навучальная ўстанова Беларусі. Для прэзентацыі інструмента сюды прыедзе знакаміты піяніст, прафесар Маскоўскай кансерваторыі Юрый Розум.

— Дырыжор патрэбны для таго, каб кветкі атрымаць! Усім жа не дадуць, — жартуе Рыгор Сарока. Але на самой справе праца дырыжора вельмі цяжкая і карпатлівая. Для таго, каб заставацца ў добрай фізічнай форме, Рыгор Сямёнавіч выконвае шэраг правіл: кожную раніцу трэба пачынаць з зарадкі, правільна харчавацца, як мага больш хадзіць пешшу і бываць на свежым паветры.

Большую частку свайго жыцця прафесіянал сваёй справы прысвячае, безумоўна, музыцы.

— Музыка мае каласальнае ўздзеянне на нервовую сістэму чалавека. Выходзячы на сцэну, я заўседы кажу сваім слухачам, што сваёй музыкай працягну ім жыццё яшчэ на паўгода, — гаворыць Рыгор Сямёнавіч.

Нягледзячы на пастаянную занятасць, наш герой ніводнага дня не можа правесці без кнігі. Ён працытаваў радкі з паэмы Якуба Коласа «Новая Зямля» і параіў школьнікам перачытаць гэты выдатны твор беларускага класіка.

А яшчэ Рыгор Сямёнавіч вельмі любіць жывёл, клапоціцца пра бяздомных каткоў і сабак, якіх сустракае на дачы і каля каледжа.

Падчас сустрэчы Рыгор Сарока вучыў сучасных піянераў працавітасці, настойлівасці ў дасягненні мэты і любові да роднага краю: «Я аб'ехаў усю Еўропу, але дзе б я ні быў, больш за ўсё я люблю сваю беларускую прыроду і лічу, што нам Богам даравана такая прыгажосць. Адзінае, што нам толькі застаецца, — гэта яе берагчы».

На завяршэнне сустрэчы дырэктар музычнага каледжа падзяліўся найбліжэйшымі планами і задумкамі: 100–годдзе Васіля Быкава адзначыць пастаноўкай оперы «Альпійская балада», наладзіць канцэрты ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі і ў Санкт–Пецяrbургу. У красавіку 8 спевакоў оперных тэатраў свету будуць праходзіць у Маладзечне навучанне пад кіраўніцтвам знакамітага італьянскага педагога па вакале Паола Ды Напалі.

Подпіс рэдактара

Ірына Сліжэўская,
школа журналістыкі «Маладзiк»,
г. Маладзечна.

Вобразна–выразная функцыя сінтаксічных фігур у лірыцы Максіма Танка

Пры падрыхтоўцы да рэспубліканскай алімпіяды па беларускай мове і літаратуры я сутыкнулася з паняццем «сінтаксічныя фігуры» і даведалася, што ў межах школьнай праграмы ўваходзяць толькі асобныя паняцці. Для таго, каб напісаць водгук на літаратурны твор, неабходна мець больш глыбокія веды пра сінтаксічны лад мовы. Таму я вырашыла звярнуцца да розных крыніц інфармацыі і больш падрабязна разгледзець матэрыял.

Мяне зацікавіла, наколькі шырока могуць выкарыстоўвацца сінтаксічныя фігуры ў межах лірыкі аднаго паэта. Для даследавання я выбрала вершы Максіма Танка. Асноўнай мэтай даследавання стала выяўленне сінтаксічных фігур у вершах Максіма Танка і ўстанаўленне іх ролі. Неабходна было знайсці сінтаксічныя фігуры, якія найбольш часта ўжываў паэт, і вызначыць, як яны дапамагаюць стварыць мастацкія вобразы.

Фігура (у перакладзе з лацінскай мовы *figura* — знешні выгляд, вобраз, зварот маўлення) — прыём узмацнення эмацыянальнай выразнасці маўлення, нязвычайны зварот. У вучэбна–метадычным дапаможніку «Экспрэсіўны сінтаксіс» Н. Э. Шандроха адзначае, што «сінтаксічныя фігуры маўлення ўтвараюцца шляхам пэўнай стылістычнай пабудовы словазлучэння, сказа ці групы сказаў у тэксце».

У сваёй паэзіі Максім Танк шырока выкарыстоўваў фігуры павелічэння аб'ёму выказвання, якія ствараюцца шляхам паўтарэння слоў, словазлучэнняў, спалучэнняў слоў у межах сказа, перыяда ці ўсяго верша.

Анафара (*ад грэч.* *anaphora* — узнятасць, паўтарэнне), або адзінапачатак, — сінтаксічная фігура, сутнасць якой заключаецца ў паўтарэнні аднолькавых слоў, словазлучэнняў ці сказаў у пачатку сказаў або вершаваных радкоў. Так у вершы «За песні і сасонкі» анафара дапамагае выразіць патрыятычныя пачуцці лірычнага героя, бязмежную адданасць роднаму краю:

Люблю цябе бунтарна,
Люблю цябе, краіна!

Эпіфара (*ад грэч.* *epiphora* — паўтарэнне, перанос, дабаўленне) — сінтаксічная фігура, супрацьлеглая анафары, дзе сказы заканчваюцца аднолькавымі спалучэннямі слоў ці выказаў.

Вугля **кінь у горны!**
І парыў сілы, бунтарны і свежы,
У нашых жылах, з песняй звонячы, хай б'ецца.
Агонь запалілі мы поўначчу чорнай, —
Да штурму гартуйце жалеза і сэрца!

Песень **кінь у горны!**
Трэба і іх напаліць дачырвона,

Каб вораг не мог іх таптаць больш нагамі,
Каб, ударыўшы словам гартоўным,
Адказваў полымем камень.

Путаў **кінь у горны!**
Мы іх ударамі молата скрышым.
Толькі молатам лепшая доля куюцца.
Агонь запалілі мы поўначчу чорнай, —
Да штурму гартуйце жалеза і сэрца!

У вершы «Да штурму» выкарыстанне эпіфары ў спалучэнні з метафарай спрыяе выражэнню закліку да рашучых дзеянняў. Верш набліжаецца да прамовы, скіраванай да суразмоўцы, у ролі якога выступае чытач.

Сімплака (ад грэч. *symphloke* — спляценне) — экспрэсіўная фігура, якая вызначаецца адначасовым ужываннем у маўленні анафар і эпіфар або паўтораў якіх-небудзь слоў ці словазлучэнняў у сярэдзіне сказаў.

Часамі ён горкі ад пылу **быў**,
Часамі салёны ад слёзаў **быў**,
Часамі гарачы ад пораху **быў**,
Але і салодкі ад дружбы **быў**...

У вершы «Мой хлеб надзённы» сімплака паказвае змену падзей у лёсе ўсяго беларускага народа. Шляхам супрацьпастаўлення паэт падкрэслівае, што давялося перажыць шмат цяжкіх момантаў, але гэта толькі аб'ядноўвае беларусаў, якія выдзяляюцца сваімі духоўнымі якасцямі.

Стык, або **эпанастрафа** (ад грэч. *epanastrophe* — зварот назад) — сінтаксічная фігура, у якой наступны сказ пачынаецца з таго ж слова, словазлучэння ці сказа, якімі заканчваецца папярэдні сказ. Яркім прыкладам з'яўляюцца радкі верша «Касмалогія»:

Зямля трымаецца на трох **сланах**,
Сланы — на велізарнай **чарапасе**,
Чарапах — на **голубе**,
Голуб — на хлебным **коласе**,
Колас — на **калысцы**,
А **калыска** — на песні матчынай...

Эпанастрафа ў прыведзеным вершы спрыяе стварэнню ланцужка паняццяў, паміж якімі паэт устанаўлівае лагічную жыццёвую сувязь. Ва ўяўленні чытачоў адразу ствараюцца ўзаемазвязаныя вобразы, надаецца асаблівая значнасць паняццям, якія сустракаюцца ў паўсядзённым жыцці.

Паліптот — сінтаксічная фігура, у адпаведнасці з якой слова ўжываецца ў кантэксце ў розных граматычных формах.

У вершы «Рукі маці» ўжыванне форм займенніка **яны** [рукі] падкрэслівае значнасць маці ў жыцці кожнага чалавека, паказвае тую справу, што робяцца матулінымі рукамі:

ЯК ПАКЛАПАЦІЦЦА ПРА НАШУ ПЛАНЕТУ

СЕННЯ НАМ ДАСТУПНА ШМАТ РЭЧАЎ,
ВЫТВОРЧАСЦЬ ЯКІХ МАЕ ўПАЛЫЎ НА НАВАКОЛЬНАЕ АСЯРОДДЗЕ.
КАБ ДАПАМАГЧЫ ПЛАНЕЦЕ, МОЖНА ПРЫТРЫМАЛІВАЦЦА 5 ПРЫНЦЫПАЎ!

1. Refuse - адмоўся

АД НЕПАТРЭБНАГА: НЕ БЯРЫ ТОЕ,
ШТО НЕ БУДЗЕ ВЫКАРЫСТОЎВАЦЦА.
МНЕ НЕ ПАТРЭБНЫЯ ГЭТЫЯ АКУЛЯРЫ

АД РЭЧАЎ, ЯКІЯ НЕ ПЕРАПРАЦОЎВАЮЦЦА:
- НАПРЫКЛАД, АД ВАТНЫХ ПАЛАЧАК,
ПЛАСТЫКАВЫХ ТРУБАЧАК І ПАВЕТРАНЫХ ШАРЫКАЎ

2. Reduce - паменшы колькасць рэчаў

ПАМЕНШЫ КОЛЬКАСЦЬ РЭЧАЎ. НЕ БЯРЫ БОЛЬШ, ЧЫМ НЕАБХОДНА!
ЛЕПШ АДНА РЭЧ, ЯКАЯ ПРАСЛУЖЫЦЬ ДОўГА,
ЧЫМ ПЯЦЬ, ЯКІЯ ХУТКА ПРЫЙДУЦЬ У НЕПРЫДАТНАСЦЬ

3. repair - аздавай у ремонт

НЕ ВАРТА КУПАЦЬ НОВУЮ, КАЛІ МОЖНА АДРАМАНТАВАЦЬ ПАШКОДЖАНУЮ РЭЧ І ПРАЦЯГНУЦЬ ЁЙ КАРЫСТАЦЦА

4. reuse - выкарыстоўвай паўторна

У СВЕЦЕ СТАНЕ МЕНШ СМЕЦЦА, КАЛІ ТЫ ЗДАСІ НЕПАТРЭБНУЮ ТАБЕ ВОПРАТКУ Ў ДАБРАЧЫННУЮ АРГАНІЗАЦЫЮ, А Ў СЛОМКІ З-ПАД ВАРЭННЯ ПАСТАВІШ КАНЦЫЛЯРСКІЯ ПРЫНАЛЕЖНАСЦІ

5. recycle - здавай на перапрацоўку

ПАДЗЕЛ СМЕЦЦА І ПЕРАПРАЦОЎКА ЭКАНОМЯЦЬ РЭСУРСЫ ПЛАНЕТЫ І БЕРАГУЦЬ ЭНЕРГІЮ

Пража нямала
З **ix** выпіла ў ночы бяссонныя
Свежасці ранняй.
Колькі **яны** запалілі світанняў,
Зораў над намі.

Гемінацыя (або паўтор, падваенне) — экспрэсіўная сінтаксічная фігура, заснаваная на кантактным паўторы слоў ці словазлучэнняў у пэўнай паслядоўнасці.

І ад **астрога** і да **астрога** плятось —
Беларусь ты мая, **Беларусь!**
(«На шляху дзікіх гусей»)

Паўтор слоў перадае безвыходнасць сітуацыі, у якую трапіў лірычны герой. Ён з'яўляецца прадстаўніком тых беларусаў, на долю якіх выпаў нацыянальны прыгнёт і змаганне за незалежнасць у 30-я гады XX стагоддзя. Бязмерная любоў да Радзімы прымушае лірычнага героя дзейнічаць і цярпець зняволенне.

Сінтаксічны паралелізм (ад грэч. *parallelos* — той, што ідзе побач; паралельны) — экспрэсіўная сінтаксічная фігура, у якой кожная наступная сінтаксічная адзінка будзе па тыпу папярэдняй: мае аднолькавы склад членаў сказа, аднолькавы парадак слоў, што стварае ўнутраную сіметрыю. Інакш кажучы, паўтор аднатыпных сінтаксічных адзінак у аднатыпных сінтаксічных пазіцыях утварае паралелізм сказаў.

Кладу свае далоні —
І адчуваю полымя жывое,
Угледзеўшыся — бачу яго водсвет,
Прыпаўшы вуснамі —
Апальваю іх да болю.
(«Чытаючы Максіма Багдановіча»)

Аднатыпная будова сказаў у вершах стварае цэласнасць думкі, радкі гучаць рытмічна, цесна пераплятаюцца між сабой, у іх адчуваецца арганізаванасць, нарастанне пачуццяў. Сустрэкаюцца выпадкі, калі аднатыпную будову маюць і цэлыя строфы. Спалучэнне анафары з сінтаксічным паралелізмам у вершы «Добра было б...», напісанага ў 1946 годзе, не толькі ўзмацняе пачуццё трагізму, болю пры ўспамінах пра тых, хто загінуў на вайне за свабоду ўсяго народа, але і дапамагае выразіць гонар за тых, хто не шкадаваў сілы для працы ў імя пасляваеннага адраджэння:

Можа, яшчэ хто з іх прыйдзе дамоў,
Каб паглядзець на прасторы палёў,
Каб паглядзець на багаты ўмалот,
Каб паглядзець на нарогі плугоў...

У вершах Максіма Танка выкарыстоўваюцца і фігуры памяншэння аб'ёму выказвання.
Эліпсіс (ад грэч. *elipsis* — пропуск, недахоп) — сінтаксічная фігура, у якой прапускаецца выказнік, які не з'яўляецца неабходным для перадачы пэўнага

Асабліваю экспрэсіўную ролю адыгрываюць фігуры размяшчэння і перастаноўкі.

Інверсія (*ад лац. inversio* — перастаноўка) — такая расстаноўка слоў або словазлучэнняў (сінтаксічных кампанентаў) у сказе, якая парушае іх звычайны граматычны парадак. Пры выкарыстанні інверсіі словы, якія аказаліся на нязвыклым месцы, выдзяляюцца лагічным націскам, прыцягваюць да сябе ўвагу. Яны ўтрымліваюць значныя рысы прадметаў і з’яў, якія адыгрываюць важную ролю ў стварэнні вобразаў.

У вершы «Над магілай Багдановіча» свядома парушаны аўтарам парадак слоў, таму дзейнікі ўжываюцца пасля выказнікаў, акалічнасць — пасля выказніка, дапаўненне — перад дзейнікам:

Прагучыць сірэна ў порце часам.
Кіпарысаў дрэмле ціхі сад.

Такім чынам, лагічна выдзяляюцца наступныя словы: сірэна, кіпарысаў. У першых радках верша яны нагадваюць чытачу пра далёкую Ялту, дзе правёў свае апошнія дні Максім Багдановіч, дапамагаюць чытачу ў думках перанесціся ў далёкія часы.

Парантэза — увядзенне ў структуру сказа пэўнай устаўкі (сінтаксічнай адзінкі), якая граматычна не звязана з яго членамі, але, выконваючы сэнсавую, экспрэсіўную функцыю, уносіць у асноўны сказ дадатковыя паведамленні, удакладненні, тлумачэнні. Сказ пры гэтым разрываецца граматычна не звязаным з ім словам, словазлучэннем і нават іншым сказам.

У вершы «Іван–ды–Мар’я» ўстаўная канструкцыя прапаноўвае ўдакладненне, вельмі важнае для ўспрымання вобразаў герояў, якіх узялі ў палон і іслай гоняць ад родных прастораў:

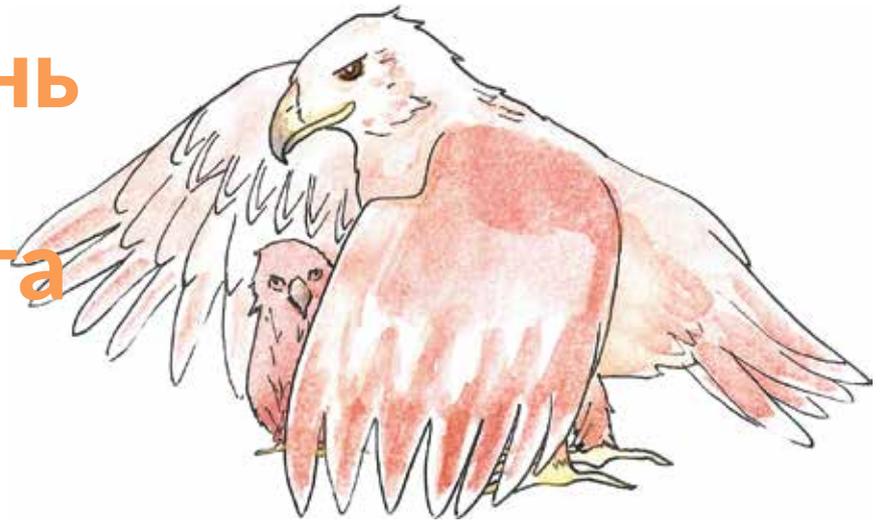
Былі між імі хлапец з дзяўчынай
(Іх скутых гналі),
Іван ды Мар’я ў сваёй краіне
Іх людзі звалі.

Сінтаксічныя фігуры ў вершах ужываюцца ў спалучэнні з тропамі і іншымі лексіка–семантычнымі сродкамі, што спрыяе стварэнню ва ўяўленні чытачоў яркіх вобразаў і выклікае разнапланавыя пачуцці і эмоцыі, з’яўляецца сродкам раскрыцця зместу і ідэйнага сэнсу вершаў і прыцягвае ўвагу чытача да роздуму пра сэнс жыцця і агульначалавечыя каштоўнасці.

Дапамогу тым, хто жадае больш падрабязна пазнаёміцца з сінтаксічнымі фігурамі, акажа матэрыял, размешчаны ў брашуры «Асноўныя сінтаксічныя фігуры ў вершах М. Танка», якая ўтрымлівае тлумачэнні паняццяў сінтаксічных фігур павелічэння аб’ёму выказвання, памяншэння аб’ёму выказвання, фігур размяшчэння і перастаноўкі, а таксама прыклады іх ужывання ў вершах М. Танка. Дадзеная брашура размешчана на сайце Лошніцкай гімназіі Барысаўскага раёна.

Сякацкая Наталля Анатольеўна,
11 клас Лошніцкай гімназіі Барысаўскага раёна
Кіраўнік Сякацкая Алена Станіславаўна,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры

Адзін дзень з жыцця маленькага Вялікага арлеца

*(Вялікі арлец названы птушкай 2019 года ў Беларусі)
Прысвячаю нашым дзядулям і бабулям.*

Дождж толькі скончыўся. Яшчэ буйныя кроплі зляталі з лісця і біліся аб тоўстыя галіны алены, на якім мы, Арляцы Вялікія, размясцілі наша гняздо. Я вызірнуў з-пад мацінага крыла. Яна паправіла мае ўзмоклыя пяры.

— Які ён прыгожы! — сказала мама.

Тата засмяяўся:

— Ну, наконт прыгажосці не ведаю, а вось які ён моцны і спрытны, мы зараз паглядзім.

І ён падкінуў мне толькі што злоўленую рыбіну. Я, імкнучыся заслужыць пахвалу бацькі, паспрабаваў праглынуць яе цалкам. Але яна была настолькі вялікая, што я падавіўся і выплюнуў яе назад у гняздо.

— Малайчына, рашучы! — пахваліў папа. — Будзе сапраўдным арлом!

У мамы радасна заблішчалі вочы. Яна разарвала рыбіну, каб дапамагчы мне.

— Не трэба яму дапамагаць! Хай сам спраўляецца! — заўважыў тата.

— Але ён яшчэ такі маленькі, — запырчыла мама.

— Ён — Арлец Вялікі! — горда падняўшы галаву, прагаварыў тата. — Яго дзядоў і прадзедаў за доблесць і бясстрашнасьць людзі шануюць.

Тата павярнуўся і паглядзеў уніз.

— Што цябе турбуе? — спытала мама. — Вакол так ціха.

— Учора на краі балот заўважыў людзей.

— Грыбнікі?

— Добра было б. А калі зноў меліяратары? Пачнуць асушаць балота, тэхніку прыгоняць... Што рабіць будзем?

— Толькі не гэта! Стамілася я мяняць жыллё. Ды і не ў нашых традыцыях гэта.

— Ад людзей трэба трымацца далей. Вунь у суседзяў асушылі балота: жабы сышлі, змеі зніклі... Птушанят карміць няма чым... Даводзіцца абодвум бацькам лётаць па корм. Небяспечна гэта — дом без нагляду пакідаць.

Тата ўважліва паглядзеў на мяне.

— Добра, — сказаў ён, — пакуль светла, яшчэ палётаю, папалюю.

Ён развярнуўся, паправіў дзюбай на сваіх лапах з магутнымі кіпцюрамі штаны і спланаваў з гнязда.

Са мной засталася мама. Яна была вельмі станістая і прыгожая арліца. І вельмі клапатлівая. А тата быў валявы і імклівы. Ён заўсёды і ўсюды быў першы. Нават вясной на сваё гняздо ён прылятаў раней за іншых арляцоў.

Сонца свяціла ярка, але лістота нашага дрэва толькі часткова прапускала яго прамяні. Крона, хоць і дзіравая, ратавала мяне ў гарачыя дні, ды і ў дажджы таксама. А яшчэ ў дажджы мяне ратавала мама. Яна абдымала мяне сваімі вялікімі крыламі. Пад імі было цёпла і ўтульна. Я жмурыўся ў задавальненні ад добрага дня, а можа, і ад сытнага абеду...

Праз нейкі час пачуўся шоргат па-за мною.

«Мая мама...» — падумаў я.

Я павярнуўся і ўбачыў хітрую пысу з маленькімі чорнымі вочкамі. Гэта была не мама!

— Квік! Квік! — здушаным ад страху і нечаканасці голасам закрычаў я. — Прэч! Ідзі прэч! Дапамажыце! Квік!

Я рыхтаваўся было адчайна змагацца. І тут аднекуль зверху пачуўся свіст крылаў і трэск ламаных галін. Няпрошаны госць кулём пакаціўся ўніз, а ўслед за ім стралой упала мая мама. Здавалася, што ўвесь лес зашумеў і закрычалі ўсе птушкі паблізу. І потым зноў наступіла цішыня...

— Трэба ж, пярэ праз гэтую разбойніцу страціла, — пачуўся на суседняй галінцы голас мамы. — Цяпер давядзецца з другога крыла дастаць такое ж.

— Навошта? — здзівіўся я.

— У палёце арлам неабходна захоўваць аэрадынаміку. У левым і правым крылах павінна быць аднолькавая колькасць пёркаў.

Неўзабаве падаспеў і тата са здабычай у кіпцюрах. Ён кінуў яе мне і строга спытаў:

— Што тут адбылося?!

— Куніца! — аддыхаўшыся, адказала мама. — Наш малы смела абараняўся!

— Прасіў цябе, дарагая, не пакідаць гняздо.

— Але я толькі шукала свежую зялёную галінку: хацела ўпрыгожыць наша жытло.

— Наша гняздо і так ўтульнае і прыгожае. Беражы малога! Потым тата, задумаўшыся, вымавіў:

— У суседзяў куніцы спустошылі гняздо. І ўсё з-за таго, што ім даводзілася на доўга пакідаць яго. Не хапала ежы...

— Толькі б нашы лес з балотам не чапалі — каб малы паспеў стаць на крыло...

Я падчас гэтай размовы даеў здабытую татам рыбіну.

Змярканне і туман ахутвалі наша дрэва. Сонца хавалася за гарызонт. Паветра звінела ад зграй камароў, якія ўздымаліся ў абшары ціхага сіняга вечара. Але мне яны былі не страшныя. У мяне моцныя тата і мама. І ўжо скрозь сон я ўпэўнена вымавіў пра сябе: «Як добра, што ў мяне такія выдатныя бацькі! Такіх бацькоў яшчэ пашукаць трэба! Людзі кажуць, што яны — унікальныя птушкі. Згодны! Яны — сапраўдныя арлы!»

Маргарыта Гародка,
вучаніца 5 «А» школы №2
г. Слоніма

Ліхтар і Свечка

Дзясятая гадзіна вечара. Яны вось–вось павінны сустрэцца. Маленькая самотная свечка, хаткай якой быў звычайны купал ліхтара. І месяц, кожны сантыметр якога быў усыпаны кратэрамі–вяснушкамі, нібы твар юнака, якога пацалавала сонейка. У іх не так шмат часу: толькі да світанку. З узыходам сонца яны абодва перажываюць маленькую смерць.

Але не будзем пра сумнае, бо спатканне закаханых толькі пачынаецца. Месяц пунктуальны, затрымлівацца не ў яго стылі. Як заўсёды, ён будзе чакаць свечку, якую запальваюць са спазненнем. Стары ліхтаршчык на месцы. Нясмелая іскра абуджае сваю гаспадыню.

«Даражэнькая, гэты дзень цягнуўся нібы вечнасць! Я ўжо ўяўляю, як засумую па табе заўтра». Свечка збянтэжана ўсміхнулася. А пасля яны размаўлялі пра ўсё і ні пра што. Так працягла яшчэ адна незабыўная ноч. «Сустрэнемся на гэтым жа месцы ў гэты ж час, — пракрычала свечка. — У гэты раз я не спазнюся, абяцаю, мой каханы!» Рэхам гэтыя словы пранесліся па ўсім наваколлі і разам з першымі промнямі сонца абудзілі ўсіх жыхароў маленькага гарадка. Гэты дзень скончыўся так хутка, як і пачаўся. Месяцу трэба было расказаць сваёй каханай столькі навін! Адна з іх не дала яму спакою: побач з ім загарэлася зорка, якая была не такой, як астатнія, бо свет быў нейкім цёплым і родным. Людзі кажуць, калі побач з месяцам загарэцца новая зорачка, то гэта прылятае душа чалавека. Месяцу хацелася паразважаць са свечкай: чыя ж гэта была душа? З гэтай нагоды на месца сустрэчы ён прыбыў раней. Але свяча, як заўсёды, спазнялася... Ну, не яна, канешне, а кульгавы ліхтаршчык. Дзядок не прыйшоў ні праз гадзіну, ні праз дзве, а свечка ўсё не абуджалася...

Кацярына Ярашэвіч

Ліна Багданава

Дэтэктыў наадварот

Дзень не задаўся з самага пачатку. Улад не паспеў на свой аўтобус, давлялося ехаць з перасадкамі. Уляцеў у школу без пяці восем. Куртку шпурнуў у гардэроб, толкам не павітаўся са строгай гардэробшчыцай Палінай Альфрэдаўнай. Здаецца, пераабуўся. І панёсся па калідорах як шалёны. Вядома, ледзь на урок не спазніўся. Ваенрук хмыкнуў, але тут жа пераклучыўся на рапарт дзяжурнага. Улад перавёў дыханне: хоць тут пранесла. Вярнуўся да самага важнага.

І завіс у сваіх праектных замарочках. Сёння ў школьным парламенце слуханні па моладзевых ініцыятывах. Сваю Улад выношваў больш за месяц. Карэктаваў да ступені інавацыі. Паліраваў да бляску. Дапаўняў актуальнымі ў моладзевым асяроддзі дэталямі.

Дзясяты «А» чакаў перамогі. Гэта была трэцяя спроба іх лідара. Дзве папярэднія нарабілі добрага шуму ў горадзе. Падкінулі рэйтынг школы да аблокаў. Трэцяя ініцыятыва замахваецца на міжнародны ўзровень. І — калі пашанцуе — абяцае істотную матэрыяльную падтрымку ад грантадаўцаў. Тады школе «свеціць» стварэнне сапраўднай моладзевай медыястудыі!

У запасе меліся яшчэ дзве драбнейшыя ініцыятывы. Цалкам упісваюцца ў праект Улада. Так што народ прадчуваў трыумф і самую поўную занятасць. Зрэшты, паміж першым урокам і прадчуваннямі ўклініліся пяць няпростых гадзін з дзяжурствам па школе і кантрольнай работай. І іншымі шараговымі справамі сярэднестатыстычнага класа звычайнай агульнаадукацыйнай школы №12 абласнога цэнтра невялікай еўрапейскай краіны.

Выходзячы на перамену, Улад сутыкнуўся з Ігарам Рубанам. Сутыкненне аказалася надзіва балючым. А позірк Ігара — нечакана жорсткім. Але ці мала ў дзесяцікласнікаў прычын для дрэннага настрою? Улад тлуміцца не стаў. Паспяшаўся ў сталовую. Заняў зручнае месца ля акна. Выбраў порцыю. З кімсьці пажартаваў. Камусьці падміргнуў. Ацаніў — упершыню з раніцы — сумны позірк і новую сукенку Ані Залескай. Запланаваў запрасіць Аню ў кафэ на суботу. І, усё яшчэ знаходзячыся ў палоне медыястудыі, накіраваўся да кабінета матэматыкі.

— Не, гэта што ж робіцца? — голас Паліны Альфрэдаўны лазерным праменем разрэзаў туман інавацыйнай прасторы. — Тры урокі чакаю, ці ўспомніць малады чалавек пра галоўнае. Так і не дачакаюся, напэўна.

— Два толькі, Паліна Альфрэдаўна, — усміхнуўся Улад, праходзячы міма. — На трэцім ўспомніць. Абавязкова! Спатрэбіцца гатавальня. Ці дзённік. Ці...

— Звар'яецца! — абуралася гардэробніца. — І гэта найлепшыя людзі мне кажучь! А самі! — і выразна памахала перад носам Улада заплечнікам. Шэрым, з трыма палосамі па цэнтры. І мілым медзвездзянём ў паласатай камізэльцы на бакавой кішэні — падарункам сціплай Ганначкі.

— Ой... — Улад нарэшце апамятаўся. — Гэта мой? Адкуль?

— Вось і я пра тое ж! — натхнілася Паліна Альфрэдаўна. — Як можа нармальны старшакласнік абыходзіцца без заплечніка?

— Сам не ўяўляю, як атрымалася. Дзякую за неабыякавасць да лёсу балбесаў! З мяне вафелька. А пакуль бягу — на кантрольную спазняюся!

І зноў сутыкнуўся з Ігарам. На гэты раз ля кабінета матэматыкі. І адчуў вострую пранізілівасць позірку амагара разнастайных таямніц:

— Што, Ігарок на сваіх трэніруешся? Ну, справа добрая. Шпіку асаблівая зоркасць патрэбная. Не забудзься, пасля пятага ўрока ў нас абарона.

Вядомы ў вузкіх колах класны дэтэктыв Ігар Рубан сёння прадстаўляў у парламенце свой міні-праект — сеткавую супольнасць пачаткоўцаў-рэпарцёраў «Скразняк» з рубрыкай «Школьны дэтэктыв». Пару раз кансультаваўся з Уладам. Праўда, два апошнія дні не падыходзіў. Хутчэй за ўсё, сам разабраўся.

Званок не даў магчымасці хлопцам працягнуць дыялог. На кантрольнай кожнай хвіліна за дзве звычайныя цэніцца.

— Уффф... — выдыхнуў Улад, загортаючы сшытак. — Паспеў...

На выхадзе з класа краем вока заўважыў, што плача на апошняй парце Анечка. Хацеў вярнуцца, але ткнуўся ў зачыненыя дзверы. Штурхнуў — не паддаецца.

— Школьную маёмасць псуеш, Асмалоўскі? — кранула за рукаво завуч Ларыса Васільеўна.

— Ніякім чынам! Я проста... — Улад пацягнуўся да дзвярэй.

— Зачынілі — значыць, так трэба.

— Але... — пачаў Улад і адцягнуўся на адзінаццацікласніка Паўла, кіраўніка школьнага парламента. Дакладней, той сам яго і адцягнуў:

— Заскочыш на наступным перапынку ў піянерскую? Дапамога патрэбная.

— Не пытанне, — кіўнуў Улад і заспяшаўся на ўрок хіміі.

Настаўніца, класная кіраўніца дзясятага «А», ненавідзела адыходзіць ад тэмы. Таму ўпарта ігнаравала і заплаканы Анін твар, і нецярплівае памахванне рукі Ігара Рубана. На дзясятай хвіліне не вытрымала:

— Рубан! Залеская! У нас тут што, філіял Галівуду адкрылі? Толькі не кажыце, што менавіта вас зацвердзілі на галоўныя ролі ў чарговай меладраме!

Ігар прыўстаў. Адкашляўся. Дэманстратыўна падняў руку, апярэджваючы рэакцыю класа:

— З жанрам вы, Тамара Уладзіміраўна, памыліліся. Тут крымінальная драма.

Анечка ўсхліпнула і ткнулася тварам у складзеныя на парце рукі. Ігар расправіў плечы, пракашляўся:

— На жаль, спадарства, у класе здзейснена злачынства. Сёння ў Ганны Залескай скралі планшэт. Абсалютна новы і дарагі.

— Адкуль у Ганкі дарагія цацкі? — умяшаўся ў выступ Мірэк Бузун, які заўсёды спяшаўся. — Яны з матухнай на трох аб'ектах падлогі мыюць, каб канцы з канцамі звесці. А тут — планшэт наварочаны. Можа, яна сама яго таго?

Анечка заплакала ў голас. Улад не вытрымаў і таксама ўстаў:

— Сядзь і не высоўвайся са сваім гумарам, не тое адзін прыстойны пендаль адправіць цябе прама да Петрасяна ў шоу. Незваротна.

— Планшэт Ані хросная падарыла на дзень нараджэння, — працягнуў Ігар Сёння яна на ім відэаролік на літаратуру прынесла. А пасля грамадазнаўства спахапілася — і не знайшла гаджэта ў партфелі. Самы час, Тамара Уладзіміраўна, міліцыю выклікаць. Або расследаваць крадзеж самім.

— Толькі міліцыі нам тут і не хапае для поўнай гармоніі арганічнага злучэння, — пажартаваў нехта з хлопцаў.

А стараста класа, якая марыць пра прафесію юрыста, расставіла ўсе кропкі над усімі «і»:

— Жарты жартамі, а пасля чатырнаццаці крадзеж — крымінальная справа. Так што папрашу жартаўніка вярнуць асабліва каштоўную рэч законнаму ўладальніку.

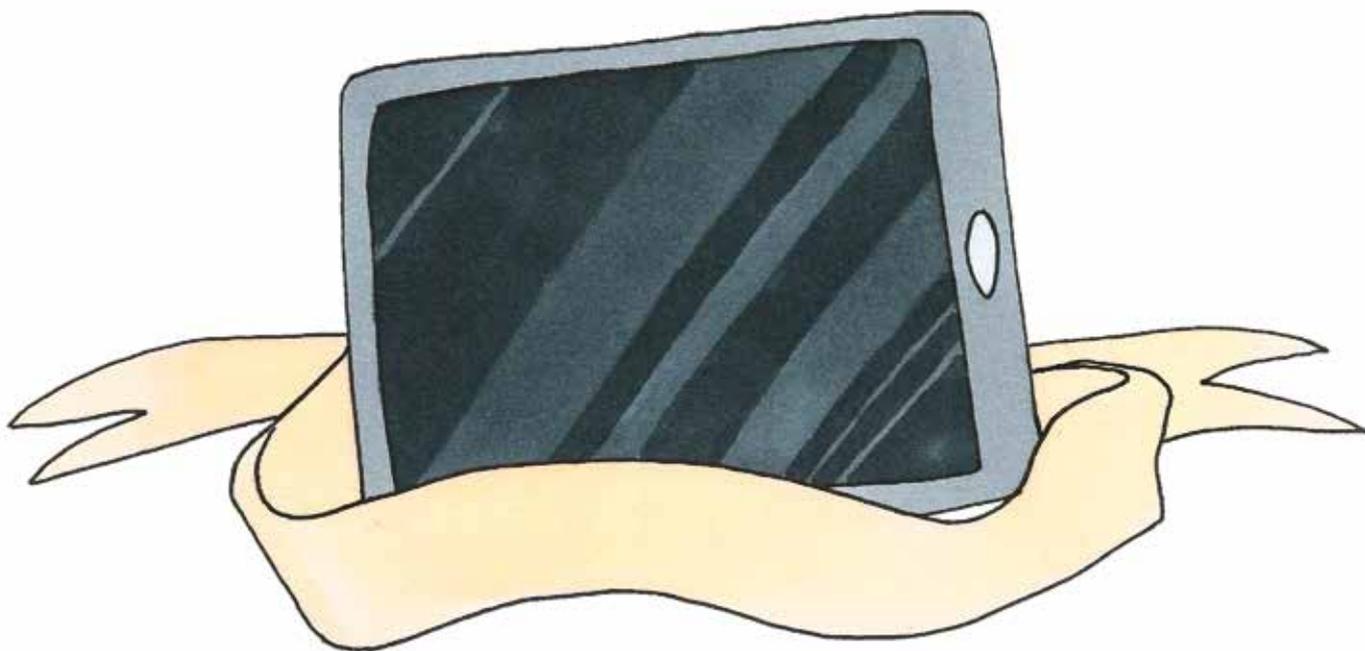
— І як мага хутчэй, — нервалася Тамара Уладзіміраўна, разумеючы, што зрываюць яе ўрока непрыемнасці не скончацца. — Крымінальны кодэкс жартаў не прымае. Давайце зробім так...

Кожны вучань класа прайдзе ў лабаранцкую і атрымае магчымасць пакінуць там скрадзенае. У любым непрыкметным, на першы погляд, месцы. Народ ухваляна зашумеў, ацэньваючы мудрасць класнага кіраўніка. Улад увайшоў у лабаранцкую перадапошнім. Прыкінуў, куды б паклаў планшэт сам. Месцаў у зашклёных шафах і адкрытых нішах хапала. Нядрэнная ідэя ад найлепшай настаўніцы горада павінна была спрацаваць...

— ...Але не спрацавала, — рэзюмаваў вялікі класны дэтэктыў. — Альбо гэта глупства. Альбо хітры манеўр злачынца. Давядзецца змяніць метады, — ён абвёў клас сваім дэтэктыўна-пранізлівым позірам.

— Пачалося... — выдыхнуў Мірэк. — Зараз Рубан будзе дэманстраваць свае дэдуктыўныя навывікі...

— І што цяпер? — пачалі абурацца дзевяцікласнікі. — Нам тут да вакацый сядзець?

— І конкурс прапусцім, а перамога ў кішэні была...

— Ды ўвогуле...

Анечка ўсхліпнула. Тамара Уладзіміраўна падціснула вусны:

— Няўжо вы не разумеете, хлопцы, што ў выпадку няўдачы давядзецца міліцыю выклікаць? А гэта пляма на ўсю школу! Ігар, ты справішся?

Рубан пачырванеў ад задавальнення — любіў знаходзіцца ў цэнтры ўвагі. А тут яшчэ і ўнікальнымі здольнасцямі можна было пахваліцца:

— Павінен. Тым больш, я таксама канкурсант. Перспектыўны. Для пачатку, папрашу ўсіх сесці на свае месцы. Выкрыванне злачынцы будзе публічным.

— Выкрывай ўжо, Шэрлак, — прабурчаў Мірэк Бузун.

— Папрашу не перашкаджаць. Спачатку давядзецца даглядзець асабістыя рэчы падазраваных. Прад'явіце свае заплечнікі і сумкі.

Клас напоўніўся незадаволеным пырханнем, пстрыканнем кнопак, гукамі расшпільвання маланак і ліпучак. Рубан няспешна прайшоўся паміж шэрагамі. Нахіляўся, спрытна перабіраючы рэчы ў заплечніках і торбах. Пажартаваў наконт Лёльчынай касметычкі. Паскардзіўся на хаос ў Дзіянінай сумцы. Узяўся за заплечнік Улада:

— Цудоўны арганайзер, калега. Для выступлення падрыхтаваў?

— Натуральна, — падхапіў з'едлівы тон Асмалоўскі. — Не ўсё ж іншым вылуз-вацца.

Вушы Ігара паружавелі, але выпад лідара застаўся неўзаемным. Дэтэктыў працягнуў дыялог у карэктным дзелавым ключы:

— О, і планшэт захапіў. Замест канспекта? Або замест экрана?

— Не, вырашыў па-старому флэшкай скарыстацца... — пачаў быў Улад і асекся: — Які яшчэ планшэт?

— Ну, раз не твой, то, хутчэй за ўсё... — Ігар пераможна зірнуў на пацярпелую. — Ганны. Што скажаш?

Ён выцягнуў цацку.

— Ой, — піскнула Ганначка. — Уладзік, як ён у цябе...

— Што, у гэтую ахінею хтосьці зараз паверыць? — запытаўся Мірэк? — Ды я б менш здзівіўся, калі б яго ў маім заплечніку знайшлі! Сто пудоў, падсунулі...

Клас прарвала. Бяздонная расколіна раздзяліла прысутных на два лагеры. Тамара Уладзіміраўна, якая бегала «кантынентамі», спрабавала ўціхамірыць падпечных і заклікаць да павагі відавочнага.

Трыццацігадовы педагагічны вопыт справіўся з першай задачай хвілін за пяць. Рашэнне другой адкладалася. У наэлектрызаванай цішыні яна звярнулася да гадоўнага на гэты момант падазраванага. Праўда, на лагічную завершанасць пытання сіл не хапіла:

— Улад, няўжо? Але... Неверагодна... Як ты мог?

Улад, які перажыў за хвіліну атаку магчымых і немагчымых эмоцый, не адразу знайшоў адказ. Агаломшаны, абражаны, ён сеў, пасля ўстаў. Зноў сеў. Нарэшце, выйшаў да дошкі:

— Тлумачэнне ёсць. І я буду не я, калі не прад'яўлю яго да канца класнай гадзіны.

— Доўга тлумачыць збіраешся, — з'едліва сказаў вечны «збраяносец» шпіка Антон Ціхонька. — Няйначай раман фантастычны складзеш. Звярніце ўвагу на разнастайнасць прадстаўленых сэння жанраў! Спадзяюся, у фінале мы прыйдзем да камедыі.

— Я табе потым растлумачу, да чаго мы прыйдзем, — стаў побач Мірэк. — А пакуль да слуханняў дзесяць хвілін засталася. Ці мы белы сцяг на дзвярах кабінета вывесім?

— Яшчэ што! — захваляваўся народ.

— Я папрасіў бы не разыходзіцца... — павысіў голас Ігар.

— Ашчаджай сілы для фінальнага эпізоду, перспектыўны! Ці праект на наступны сезон пакінеш?

У клас зазірнула гардэробніца:

— Тамара Уладзіміраўна, — няхай вашыя вопратку ў кабінет забяруць. — Да нас такі натоўп прыбыў на конкурс паглядзець, што зараз гардэроб выбухне.

— Цур, я першы! — падскочыў да дзвярэй Улад. — Магу і падзяжурыць на вольным часе. У мяне дзесяць хвілін абсалютнай свабоды. І наогул, я вас люблю, Паліна Альфрэдаўна! І тут адной вафляй не абыдзеца!

— Мы яшчэ не скончылі, — заступіў яму дарогу Ігар.

— Яшчэ як скончылі! — Улад адставіў убок хліпкага шпіка. — Яшчэ як!

І панёсся прэч.

Класная закаціла вочы, змагаючыся з непедагагічнымі спакусамі.

— Хлопцы, хуценька за курткімі. І ў актовую залу. Злачынствы злачынствамі, а рэйтынг класа яшчэ ніхто не адмяняў. Спадзяюся, сумленне вам не дазволіць пайсці дадому без канчатковага высвятлення адносінаў.

Слуханні зацягнуліся. Ініцыятыва дзясятага «А» зыходзіла парай на галёрцы. Хлопцы у сто пяты раз паўтаралі свае тэзісы ў яе падтрымку. Раўніва адзначалі паспяховыя праекты канкурэнтаў. Няўдала — для іншага не было настрою — жартавалі. Падавалі крытычныя рэплікі. Касіліся на свайго лідара.

А сам Улад лунаў у далёкіх ад актавай залі аблоках. Дзесьці ў паралельным свеце вушаком ішлі даўно і падрабязна выпакутаваныя аргументы абароны ініцыятывы. Але ў фарватары плылі навальнічныя хмары пыталых знакаў. Ён спрабаваў зачапіцца за іх. Выцягнуць. Выпрастаць ў жыццесцвярджальныя прастакутнікі клічнікаў.

На жаль. Галоўная мэта сезона — перамога медыястудыі — мімаволі здала пазіцыі. Са студыяй усё больш–менш ясна. А вось з нядаўнім абвінавачаннем...

Ён пакасіўся на Ганначку. Тая ўжо супакоілася. Злапомны планшэт прыціскала да грудзей. На твары дзяўчыны зноў з'явіўся мілая ружовінка. Вочы блішчэлі. На вуснах зацеплілася ўсмешка. Ігар усміхнуўся, успомніўшы іх кароткую размову каля дзвярэй залы. Дзяўчына адвяла яго ўбок. Сціснула руку:

— Улад. Я не веру. Ты не мог. Я ў іншае веру: ты пераможаш! Хачу ў цябе прабачэння папрасіць...

— Няўжо ты...

— Не, ні хвіліны не сумнявалася. Я пра іншае: так недарэчы сёння гэтае здарэнне... Мы так доўга чакалі гэтых слуханняў, а тут я са сваім планшэтам.

— Дзякуй цябе...

— І табе...

«За што?» — ён не паспеў спытацца. Але яе «дзякуй» грэў абпечаную людской подласцю душу. Каму ён перайшоў дарогу? Быццам бы ладзіў з аднакласнікамі. Так, быў лідарам, але з падачы ўсё тых жа Мірэка, Ігара, Ромкі... Пспех дзялілі пароўну. Торты прэміяльныя елі ўсім класам. У паездкі — разам. Флаерамі ў клуб і Лядовы палац па чарзе карысталіся. У школьных навуках Улад быў стабільны, але не больш за тое. Да дзяўчат не заляцаўся (сімпатыя да Ганначкі знаходзілася ў пачатковай фазе, наўрад ці хто заўважыў).

Значыць, лідарства. Улад абвёў вачыма шэрагі, на якіх сядзелі «А»–шки. Не зачапіўся ні за аднаго. Хто? Знаёмыя з дзяцінства людзі — задуменыя і вясёлыя, адухоўленыя і пацешныя — прыэстымі фрагментамі аднаго пазла рассыпаліся на фоне крэмавых кулісаў залы. Складваліся парамі, тройкамі і рассыпаліся зноў. Завісалі ў цішыні аўдыторыі. «Не, не ён. Не можа быць. Глупства. А яна тут наогул ні пры чым...»

Улад пачуў запрашэнне да мікрафона толькі з трэцяй спробы. З цяжкасцю вынырнуў з міражу. Кіўнуў сваёй камандзе: наперад. І выйшаў сам. Першы. Папрасіў уключыць прэзентацыю. І пачаў.

Ён не падвёў клас. Справіўся. Давёў слухачоў да патрэбнай кандыцыі. Прадставіў перавагі і перспектывы свайго стварэння. Даў слова партнёрам. Спакойна вытрымаў націск апанентаў. І сола Рубана, які адкалоўся ад праекта, успрыняў з усмешкай. Залішне радаснай — улічваючы намінальную здраду. Аднакласнікі са здзіўленнем пазіралі адзін на аднаго. Паціскалі плячыма. Дапускалі сакрэтны тактычны ход. Чакалі рашэння журы і рэфлексіі ў класе. Перамога дасталася дзявятаму «А»! Ініцыятыву Ігара парэкамендавалі уключыць у працу будучай

медыястуды. У калідоры Улада штурхалі. Пляскалі па плячах. Гразіліся падкінуць да столі. Жартавалі. Напрошваліся ў кампаньёны.

Дзяўчынкі пабеглі ў сталовую за тортам. А хлопцы ўспомнілі пра няскончанае расследаванне і вярнуліся ў клас. Ігар цягнуўся апошнім. Злы і разгублены. На секунду знерухомеў на лесвіцы, цямячы, у які бок накіравацца.

— Чаго тармозіш, вялікі шпik? Пара завязваць са злачынствамі і піць гарбату. Будзь джэнтльменам, прынясі чайнік.

— І пра кубкі не забудзься...

Хлопцы нецярпліва тузалі Улада і Ігара. Усім хацелася перайсці да пераможнага застолля. Натхнёныя поспехам, дзевяцікласнікі былі гатовыя дараваць падступнаму зламысніку. Але Тамара Уладзіміраўна настойвала на давядзенні следства да канца. Ды і галоўны падазраваны імкнуўся выканаць сваё абяцанне.

Нарэшце выбралі прымальную альтэрнатыву традыцыйным выступам бакоў. Клас сеў за накрыты для чаявання стол. Улад прыладзіўся каля акна. Ігар — каля дзвярэй. Класная заняла месца за працоўным сталом:

— Працягнем, хлопчыкі. Ігар?

— А можна я? — умяшаўся Улад. — Без дэтэктыўных рэверансаў хутчэй атрымаецца.

— Хаця б рэплікі падаваць можна? — усміхнуўся Ігар.

— Нават трэба.

Улад абвёў насмешлівым позіркам прыціхлых аднакласнікаў:

— Не ўпэўнены, што справіўся б так хутка, калі б не наша служыцелька гардэроба. Цяпер вось не ўяўляю, як разлічуся з Палінай Альфрэдаўнай.

— Бліжэй да справы, — нагадаў пра сябе Рубан.

— Я яе ледзь не праваліў — усё слуханні думаў не пра праект, а пра злачынства. І не з таго пачаў. З глупства эгаістычна-прагматычнага. За што? О, святая наіўнасць, ды тут кожнаму час тамы аб уласных слабасцях пісаць! Хто? Як? Я пра самае галоўнае забыўся...

— Матывы? — здаецца, цяпер дыялог даваўся Ігару няпроста.

— Каму было выгадна абліць мяне крымінальным брудам? І няўлоўны матыватар сам прыйшоў мне на дапамогу. Ох, гэтыя амбіцыі!

— Няўжо ты пра самога Рубана?

— Вось прыгрэлі змея!

— Да апошняга маўчаў!

— З-за Ігарка нам сцэнар выступу на хаду давялося перарабляць!

Ігар збялеў і не знайшоўся, што адказаць. Улад падняў руку, заклікаючы да цішыні:

— Дазвольце, я працягну, а то торт сапсуецца. З матывам, здаецца, усім ясна? Так, Ігарок вырашыў стаць аднаасобным пераможцам. Яшчэ б — так доўга са сваёй ініцыятывай важдзеўся. Цяпер яна яму даражэйшая за ўсе калектыўныя інтарэсы. А ў якасці інструмента для ліквідацыі канкурэнта выкарыстаў талент шпика. Прыдумаў і разыграў злачынства. Ань, ці не ён папрасіў прынесці планшэт ў школу?

Ганначка пачырванела:

— Так, я на днях Ігару пра падарунак сказала. Ён і прапанаваў паведамленне у планшэт запампаваць.

— Добра, з Рубанам усё зразумела. А гардэробніца тут пры чым? — умяшаўся-ткі Мірэк.

— Усюдыісная Паліна Альфрэдаўна мае звычку з'яўляцца ў патрэбны час у патрэбным месцы, — усміхнуўся Улад. Сёння я ледзь на ўрокі не спазніўся. Што ўсім нам на руку аказалася. Я заплечнік у гардэробе забыў, а яна мне пасля сталовай нагадала.

— То бок... — Ігар паспрабаваў выратаваць ўласнае становішча за кошт разрыву лагічнага ланцужка.

— На грамадазнаўстве я без заплечніка быў — алібі ў мяне. Не мог я проста так у голых руках планшэт вынесці. Ні фізічна, ні хімічна...

— Памылачка выйшла, таварыш галоўны шпik, — рагатнуў Бузун. Дробязі такія-сякія вы не ўлічылі. І пацярпелі, так бы мовіць, абсалютнае фіяска. Увогуле, замест крымінальнай драмы атрымалася ў нас камедыя памылак. Прыступім да банкету, паважаныя глядачы! Нашых сышчыкаў папросім заняць месца ў прэзідыуме.

— Ды пайшлі вы ўсе! — Ігар схапіў партфель і выскачыў з кабінета.

Торт прайшоў на «ўра». Хлопцы прывялі клас у парадак і выйшлі.

— Айн момант, дарагія аматары камедыі! Дазвольце дадаць у наша кіно рызыначку... — нізкарослы вёрткі Мірэк нечакана нырнуў падпаху прыціхлага цыбатага Ціхонькі, крэкчучы выпрастаўся і панёс ахвяру да лесвіцы. Дружны рогат скалануў рэкрэацыю трэцяга паверха. Абяцаная камедыя ўдалася. Калі не лічыць неістотных дробязей тыпу працяглага школьнага дня, лішку калорый і крушэння асобных ідэалаў.

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі
Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 77.
bjarozka@zviazda.by
http://zviazda.by/be/edition/byarozka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Намеснік галоўнага рэдактара:
С. М. Курганова
Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
Г. К. Кірэенка
Камп'ютарны набор:
А. Г. Кахноўская
Стылістычны рэдактар:
К. М. Бандурына

Падпісана да друку 11.04.2019 г.
Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,41.
Тыраж 541 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2019

- 01 Гісторыя поспеху. Лялечнае майстэрства
- 04 Праектар. Свет — не фабрыка па выкананні жаданняў
- 05 Бел. літ. Чамадан водгукаў: некалькі меркаванняў пра аповесць Алёны Беланоўка «Чамадан з кракадзілавай скуры»
- 10 Школа журналістыкі. Намалюй мару
- 12 Школа журналістыкі. Сустрэча на ўсе 100!
- 14 Школьныя даследаванні. Вобразна-выразная функцыя сінтаксічных фігур у лірыцы Максіма Танка
- 21 Верасок. Адзін дзень з жыцця маленькага Вялікага арлеца
- 23 Верасок. Ліхтар і Свечка
- 24 Літаратурныя старонкі. Проза.
Ліна Багданова. Дэтэктыў наадварот

Тэма наступнага нумара — «Кантэкст».

«Музыка даўніны»
Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Касцёл Узнясення Найсвяцейшай Панны Марыі, 1809 год.
Вёска Зембін, Барысаўскі раён, Мінская вобласць.

У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

II Еўрапейскія гульні

21–30 чэрвеня 2019

Bright Year,
Bright You

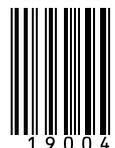

ISSN 0320-7579

917703201757007

EAC

19004